

Наталя Свищ

ФОРМУВАННЯ ЕТНОСПЕЦИФІКИ МОВИ УКРАЇНСЬКОГО ВЕСІЛЛЯ

У статті висвітлено проблему походження етноспецифічних концептів та їхніх найменувань, що вербалізують мовну картину світу в текстах українського весілля.

Ключові слова: українська мова, весілля, мовна картина світу, етимологія.

Походження та формування української мови й української нації – складний багатовіковий процес. Досвід поколінь викликає інтерес у першу чергу тією мірою, якою він може бути застосований сьогодні для реалізації завтрашніх планів. Саме такий критерій дозволяє демонструвати живучість теоретичних засад і успішно використовувати результати таких дисциплін, як історична лінгвістика, етнолінгвістика, лінгвофольклористика, лінгвокультурологія, лінгвофілософія тощо.

Весілля належить до найважливіших, найбільш значущих і психологічно істотних актів людської діяльності впродовж життя. Вступаючи у шлюб, двоє людей ухвалюють рішення, високо релевантне не тільки для них самих, а й для їхніх родин і нащадків, друзів та колег. Церемонія психологічного та соціального утвердження (легітимізації) такого рішення відіграє особливу роль і віддзеркалена в мові на різних її рівнях, особливо зважаючи на те, що деякі концептуальні й вербальні елементи цього явища формувалися впродовж багатовікової історії етносу та його ментального простору. Детальне вивчення вербалізацій ключових концептів весільного обряду дозволяє змодельовувати вироблені у віковому досвіді етносу засоби стабілізації психологічних станів і соціальних явищ, спрямовані на максимально ефективно продовження народом себе в майбутньому, виховання нащадків на основі синтезу історичних, правових, етичних, естетичних, психологічних та інших знань предків. Переосмислення такого досвіду з погляду мультиаспектної, поліметодологічної та мультиметодичної лінгвістики XXI ст., застосованої відповідно до міждисциплінарного принципу в контексті всього комплексу сучасних знань про людину і соціум, дозволяє виробити лінгвопсихологічні та лінгвосоціологічні рекомендації гармонізаційного спрямування.

© Н. Свищ, 2017

Лінгвісти (а також фольклористи, етнографи) неодноразово звертали увагу на обрядову лексику української мови, зокрема й на весільну. Мову весілля досліджували мовознавці М. Бігусяк [2], Н. Грозовська [5], В. Дроботенко [6], І. Магрицька [11], П. Романюк [18], Н. Хібеба [26], О. Чайка [27], В. Шевченко [28], також фольклористи М. Лановик та З. Лановик [9], В. Телеуця [23; 24], етнографи Ф. Вовк [4], В. Борисенко [3], А. Пономарьов [16] та ін.

Однак, як свідчить міждисциплінарний аналіз публікацій із досліджуваної проблеми, весільна обрядовість іще не була досліджена в аспекті лексичного втілення (вербалізації) сегменту мовної картини світу, зокрема закономірностей етноспецифічного формування та функціонування такого сегменту в контексті діалектичної єдності внутрішньомовних, зовнішньомовних та позамовних чинників мовного розвитку.

Тому серед важливих завдань цього дослідження – визначення основних формативних компонентів концептосфери українського весілля та її мовного втілення, виявлення універсального складника мови українського весільного обряду в його співвідношенні з ідіоетнічним складником. На прикладі еволюції весільного обряду та його мовного оформлення ми маємо на *меті* показати складні світоглядні процеси, що супроводжували становлення цього важливого явища української культури.

Мовні свідчення обрядових універсалій

Архаїчні риси в мові традиційного українського весілля розглянуті на матеріалі записів М. Маркевича, здійснених у середині XIX ст. [12]. Із цих текстів виокремлено фрагменти, що вербалізують важливі концепти концептуальної та мовної картини світу (ККС і МКС) українського весілля.

1. *Сакралізовані фізичні та магічні випробування нареченого в мовному відображенні.*

Старости закликають наречену до фізичного випробування молодого: *Візьми ж, батькова дочко, хустку, та пощупай у молодого ребра; ти за його йдеши, а у його, може, й ребра немає* [12, с. 126]. На іншому етапі весілля дружка закликає молоду: *А возьми, лишень, платок, та пощупай*

Андрія у бока, чи є у його усі ребра, чи не вибили парубки, таскавшись за тобою? [12, с. 143].

Тут убачаємо не стільки відсилання до біблійного образу створення Єви з ребра Адама, скільки до засвідчених етнографією на всіх континентах тяжких випробуваннях підлітків при переході їх до віково-станової групи дорослих (пор. ініціаційне походження чарівних казок у концепції В. Проппа [17]). Очевидно, подібні обряди були й у стародавніх українців та інших слов'ян, пор. палеоетнологічні дослідження В. Балушка про праіндоєвропейські витоки давньослов'янських чоловічих об'єднань [1]. *Ребро* в розгляданому випадку – очевидний евфемізм, що належить, очевидно, не записувачеві, а виконавцям обряду. Відсутність евфемізмів при називанні об'єктів інтимної сфери слід припускати передовсім для дохристиянського періоду, а після християнізації тільки тією мірою, якою дохристиянські світоглядні засади зберігалися в народному світогляді і впливали на словесну і дієву частину традиційного українського весілля та інших сфер реалізації архаїчного світобачення.

Наявні ФІЗИЧНІ ВИПРОБУВАННЯ (тут і далі великими літерами, згідно з традиційним позначенням, виділяємо концепти. – Н. С.) нареченого й в іншій формі, під час благословення: *У цей час, а іноді години чотири, наречений стоїть надворі, незважаючи ні на яку негоду* [12, с. 132].

Основним випробувальним обрядом для нареченої, якому надавали особливо великого значення в українській весільній традиції у зв'язку з уявленнями про ЧЕСТЬ нареченої й усього її роду, виступав обряд КОМОРИ в першу шлюбну ніч, детально зі світоглядними коментарями описаний М. Маркевичем [12].

Порівняння традиційного весілля з чарівною казкою дозволяє припустити, що фізичні випробування давніше мали магічну основу, зредуковану в процесі деміфологізації обряду.

Українські чарівні казки містять описи фізичних і водночас магічних випробувань як молодого (побудувати замок, доскочити до вікна терема та ін.), так і молодої (виконати суперечливі завдання, як, наприклад, у казці «Мудра дівчина»). Є всі підстави зробити висновок про те, що мова весілля і мова чарівних казок репрезентують спільну архаїчну магіко-міфологічну традицію. Оскільки чарівна казка нерідко закінчується шлюбом, є підстави розглядати казкові подорожі та труднощі як міфологізовану передшлюбну ініціацію.

2. *Вербалізована репрезентація сакральних повторів у контексті уявлень про числові коди.*

Поряд зі звуковими суголоссями до формальних засобів сакралізації мовлення у весільному обряді слід уналежнити *повтори*. Так, прохання про благословення і відповідь на нього «повторюють-

ся дев'ять разів, або ... *тричі по тричі, щоб було дев'ять раз*» [12, с. 131, 132, 133, 144].

Такі сакралізовані повтори спостерігаються і в обрядових діях, пор. «молодого обводить дружок навколо столу тричі» [12, с. 131]. *Піддружій, увиходячи до хати з короваєм на голові і співаючи, «обертається кругом тричі»* [12, с. 144]. «Молода сідає на віз, дружок обводить тричі молодого навколо воза...» [12, с. 147]. Батько «обводить молодих тричі кругом, обдаровує їх волами або кіньми» [12, с. 153]. Боярин із корогвою обходить тричі навколо молодого і сватів [12, с. 154].

Звертає на себе увагу символіка трьох, дев'яти як тричі по три і двадцяти семи як тричі по дев'ять, спільна із символікою чарівної казки. Пиріжки зв'язують по парі у двадцять сім, тобто *тридев'ять, пар* [12, с. 153]. Тридев'ять – типове для чарівної казки позначення священного числа. Тут очевидна символіка Місяця, яку вбачають і щодо числа 27 у чарівних казках, пор. символізацію нареченого в образі Місяця.

Таким чином, не тільки синкретична прозово-поетична структура, а й нумеративний код поєднують ці два жанри фольклорних текстів, що дозволяє в перспективі реконструювати обрядові функції текстів чарівних казок відповідно до концепції В. Проппа [17]. Н. Назаров підкреслює походження балади з архаїчної драми, яка, своєю чергою, видається описом трагічного продовження весільного обряду в разі нещасливої долі [14]. На протигагу цьому, чарівна казка – міфологізована й белетризована форма архаїчного весільного обряду, що має щасливу розв'язку.

Теоретичні засади реалізації магіко-міфологічних уявлень про числові коди у стародавніх слов'ян і германців досліджують А. Слухай [20], Н. Слухай [21]. Мовні свідчення про роль повторів вивчає З. Пахолок [15].

3. *Прихованість нареченої та її пошуки.*

Молодший староста *шукає* дівчину [12, с. 125], що, очевидно, свідчить про стародавній обряд, у перебігу якого дівчина переховувалася від сватів і, у першу чергу, очевидно, від потенційних наречених, пор. внутрішню форму рос. *невеста* – «не знає, та, яку не знають» (рос. *невесть кто* «не знати хто»).

Переховування дівчат від потенційних наречених (нерідко примусове – з волі батьків) відоме в різних міфологічних традиціях (пор. образи матері Персея в давньогрецькій міфології, матері Ромула в давньоримській міфології та ін. [13]).

Пізніше, на наступному етапі весільного обряду, наречену також *відшукують*, батько запитує в неї: *А що се ти, дочко, криєшся?* [12, с. 132]. Мати «на коровай кладе намітку, якою будуть молоду приховувати» [12, с. 144].

Після весільної ночі «сваха накриває молоду хусткою; дружка говорить: *Тату! А дивись сьогодні по-видному, бо ти учора не розгледів: може сліпа або крива?* Батько бере палицю і палицею знімає хустку і намітку» [12, с. 153]. Очевидно, такі ОГЛЯДИНИ в аспекті семантики магійного обряду тісно пов'язані з ПОШУКОМ нареченої, що залишається для багатьох учасників обряду до певного моменту НЕВІДОМОЮ.

4. Синтез прозового і поетичного мовлення в обряді весілля також належить до універсальних рис сакральної мови. Поєднання в українському весільному тексті прозових і поетичних частин відповідає уявленням лінгвофольклористики про архаїчний фольклорний текст. Подібну синтетичну структуру мають і деякі чарівні казки (дослідження В. Жирмунського [8, с. 336–343]), обрядові функції яких, порівняно з весільними текстами, не настільки експліцитні й потребують спеціального дослідження, зокрема в порівнянні з весільними текстами.

5. Рефлекси архаїчних тотемічних уявлень.

Не випадково «наряджає мати молодого в кожух шерстю назовні» [12, с. 138]: так виявляється зв'язок з ідеєю перевтілення людини у тварину і тотемного покровительства родині. Пор. поширені сюжети про зближення жінки (зокрема цариці в обряді) із твариною – биком у давньогрецькому міфі про дружину царя Криту Міноса Пасифаю, конем у давньоіндійському ритуалі *ашвамедха* та ін. [13].

Уявлення про тісний зв'язок людини із твариною й можливості взаємного перевтілення належать до загальносвітових і співвідносних з етнографічною та релігієзнавчою ідеєю тотемізму – вірування в переважно тваринних (рідше рослинних) предків роду.

Варто відзначити, що найменування *кожуха* походить від назви *кози*, що може неявно вказувати на сакральну роль цієї тварини. Пор. образ кози в календарних обрядах українців – детальніше див. інтерпретації К. Сосенка [22].

Отже, український весільний обряд і відповідний йому сегмент концептуальної картини світу демонструють наявність універсального компонента, властивого різним архаїчним культурам із магіко-міфологічними засадами мислення. До універсальних категорій (етнографічних універсальї) належать МАГІЧНІ ВИПРОБУВАННЯ НАРЕЧЕНОГО й НАРЕЧЕНОЇ (засвідчені й у чарівних казках як текстах, що репрезентують міфологізовану й белетризовану вербалізацію передвесільних ініціацій), ПРИХОВАНІСТЬ НАРЕЧЕНОЇ та її ПОШУКИ (пор. пошук нареченої як один із центральних мотивів чарівних казок), ТОТЕМІСТИЧНІ УЯВЛЕННЯ, САКРАЛЬНІ повтори в кореляції з магією ЧИСЛОВОГО КОДУ, сполучення сакральних форм ритмічної прози з магійною поезією.

Праїндоевропейські елементи української весільної мови

1. Звукові суголосся індоєвропейського походження як омовлення архаїчної символіки родючості.

Тато говорить синові, що хоче одружуватися: *Про мене, синку, хоч свинку, аби на мене не рохкала* [12, с. 124]. Незважаючи на вірогідний вплив архаїчних магіко-міфологічних уявлень про невідповідність звукових суголосся та їхній зв'язок із сакральною сферою й можливості звернення до рими як засобу сакралізованої ритмізації тексту і сприяння його запам'ятовуванню, уживання поряд лексем *синку* та *свинку* може віддзеркалювати стародавні уявлення про свиню як уособлення плодючості (пор. роль жертвних свиней у давньогрецькому культі богині землі та земної родючості Деметри, ім'я якої буквально означає «земля-мати»), що сягають іще праїндоевропейської доби (праїндоевропейські корені **su-n-* «син» і **suin-* «свиня» близькоспоріднені, перший означає «народжений», а другий – «та, що народжує»). Гіпотетично формула, подібна до української, могла існувати ще в праїндоевропейську добу. Пор. народну інтерпретацію назв християнських свят на зразок *Маккавеїв – Маковія*, що також засвідчує особливе бачення мови як магіко-міфологічної сутності у фольклорному світогляді.

Бачимо, що мовна символізація родючості в українському весільному обряді може сягати праїндоевропейських джерел.

2. Мед як праїндоевропейський священний напій.

Підкреслено, що для частування використовують горілку тоді, коли немає меду [12, с. 130]. Це вказує на обрядову роль меду як алкогольного напою, що вживали не тільки в Київській Русі (за свідченнями літописних джерел), а й у праїндоевропейський період (за свідченнями мовознавчих реконструкцій: «мед поезії» давньоскандинавської міфологічної традиції споріднений зі священним напоєм *сома-хаома* стародавніх індоіранських міфів). Цей образ у різних архаїчних індоєвропейських традиціях має значне міфологічне наповнення. Так, у давньоскандинавській міфології бог магії Один в образі орла викрадає мед поезії; у давньогрецькій міфології в образі орла викрадає Ганімеда, ім'я якого означає «солодкий мед»; у стародавній індо-іранській традиції образ священного птаха збережений, тоді як образ меду як алкогольного напою заступлений образом *соми-хаоми*, що являє собою психоделічний напій іншого, не зовсім зрозумілого походження [13].

Отже, обрядове використання меду в українському весіллі так само може сягати праїндоевропейських міфологічних уявлень.

3. *Праїндоевропейський образ священного собаки*.

Батько дівчини неодноразово (тричі) звертається до неї *суча дочко* [12, с. 125], що може вказувати на стародавню сакральну роль собаки в міфологічних уявленнях і магічних обрядах, пов'язаних із родючістю, а так само на сакральну роль ритуального висварювання (див. спеціальне дослідження Б. Успенського, який звертає увагу й на особливу роль собаки в мові сварки [25]). Собака належить до праїндоевропейських сакральних образів і фігурує в міфології багатьох народів індоєвропейської мовної родини (давньоірландський міф про Кухуліна – вбивцю пса, образи собак у давньогрецькій міфології та ін.). На відміну від слів *собака* (дуже давнє запозичення з іранських мов) і *пес* (праслов'янське слово нез'ясованого, очевидно, субстратного походження), слово *суча*, ужите у вищенаведеній обрядовій весільній формулі, належить до праїндоевропейської спадщини в українській мові [7].

4. *Мовне віддзеркалення індоєвропейських концептів ЧЕСТІ і СЛАВИ*.

Виняткове значення не тільки у весільному обряді, а в усій ідеології міжособистісних і соціальних узаємин у традиційному українському суспільстві відіграє такий концепт, як ЧЕСТЬ молоді [12, с. 147]. На істотну сакралізацію уявлень, вербалізованих зазначеною лексемою, указує хоч би таке слововживання: *як сей хліб чесний, щоб і вони так були чесні!* [12, с. 146]. Хліб належить до весільних обрядових атрибутів найвищої міри сакральності.

ЧЕСТЬ – центральний концепт обряду *комори*. «Бояри надягають на високу жердину червону хустку у вигляді прапора (замінник сорочки молоді з першої шлюбної ночі. – Н. С.); дружка вводять молодих до батька і матері, вони просять пробачення; батько і мати хвалять молоду за честь... Молода дарує дружкам по червоному поясу...» [12, с. 152]. В одній із весільних пісень використаний психологічний паралелізм *червоної калини і чесної дитини* [12, с. 155].

Не менш важливе значення має образ *слави*, зокрема *слави роду*: *Де твоя, Марусенько, китайка, // Що учора привезла од батька? // Та постели, Марусенько, по двору // Своїому родоньку на славу* [12, с. 154].

Вербалізація образу *слави* широко репрезентована й у Гомеровій поезії (типологічну близькість якої до слов'янського поетичного мовлення продемонстрували на основі строгих формальних закономірностей М. Перрі й А. Лорд [10]) і сягає спільного праїндоевропейського кореня **kleu-* «чути». СЛАВА – елемент праїндоевропейської поетичної формули «нев'януха слава».

ЧЕСТЬ і СЛАВА – також важливі концепти ідеології Київської Русі (про її зв'язок із концеп-

тосферою весілля див. нижче), пор. у «Слові о полку Ігоревім» повторюване *ищучи себе ч(ес)ти, а князю славы*.

Слід звернути значну увагу й на репрезентовану в досліджуваному вище тексті весільній пісні символіку *роду*, пор.: *Ой, роде, роде багатий, // Та даруйте товар рогатий* [12, с. 155]. Концепцію Рода як архаїчного головного божества слов'ян дохристиянського періоду розроблював Б. Рибаків [19].

Можливі рефлекси праїндоевропейської епохи в мові українського весільного обряду репрезентують недосліджене джерело інформації про найархаїчніші витоки мовної картини світу українців, зокрема в її міфологічному сегменті.

Мовна та світоглядна спадщина Київської Русі

У весільному обряді старости називають наречену *молодою княгинєю* [12, с. 126], нареченого – *молодим князем* [12, с. 131], пор. визначення нареченої субстантивованим прикметником *молода*, з одного боку, і взорування на князівський побут Київської Русі в титулуванні учасників українського весільного обряду, з другого боку. На давньоруську (давньоукраїнську) добу вказує й неодноразове називання учасників весільного обряду в досліджуваному тексті *боярами*, серед яких є і *старший боярин* [12, с. 146]. Нарешті, в одній із пісень на *дівич-вечір* описані *три стіни каменні, четвертая золотая, терем* [12, с. 136], що вказує не на селянський побут, а на князівську палацову архітектуру Київської Русі.

Найменування сукупності дружок *дружина* [12, с. 138] також свідчить про давньоруський період історії. Таку хронологічну інтерпретацію може мати й уживання слова *челядин* [12, с. 152].

Засвідчена мовою орієнтація традиційного українського весільного обряду на соціальне життя найвищих верств Київської Русі репрезентує частину значно більш фундаментальної проблеми ролі культури Київської Русі в цілому у формуванні того шару українського фольклору, який відомий завдяки записам XVIII–XXI cc.

У цілому дослідження формативних компонентів українського весілля в аспекті репрезентації відповідних сегментів концептуальної й мовної картин світу дозволяє зробити низку теоретико-методологічних висновків.

1. Концептосфера українського весільного обряду і, відповідно, його мовне втілення включають універсальний та ідіотетнічний (етноспецифічний) компоненти. До першого належать магічні випробування нареченого і нареченої, добровільне або примусове переховування потенційної нареченої та її пошук (названі концепти вербалізовані також у текстах чарівних казок), рефлекси тотемістичних

уявлень та уявлень про магічних помічників в обряді (сватів на весіллі, чарівних тварин у більш архаїчній казці), сакральні повтори як в обрядовому, так і у словесному текстах, сполучення сакральної ритмічної прози з магічною поезією. Решта досліджених концептуальних та вербальних елементів українського весільного обряду є тією або тією мірою ідіоетнічними і стратифіковані відповідно до джерел своєї генези.

2. В обрядовому і словесному тексті українського весілля може бути виділений компонент (точніше, окремі дискретні фрагменти, об'єднання яких у певну цілісність на сучасному етапі дослідження поки що видається проблематичним) спільноіндоєвропейського (праіндоєвропейського) походження. Він містить концепти ЧЕСТІ та СЛАВИ, МЕДУ як священного напою, священного СОБАКИ, що мають спільноіндоєвропейський міфологічний контекст і вербалізатори яких етимологічно репрезентують праіндоєвропейський мовний рівень. У весільному тексті ідентифіковано звукову гру *синку* – *свинку*, вербальні компоненти якої репрезентують індоєвропейські основи спільного походження й можуть сягати праіндоєвропейської поетичної формули.

3. Найменування учасників традиційного українського весільного дійства (*князь, княгиня, бояри*, включаючи *старшого боярина, дружина* як сукупність *дружок, челядин*) чітко вказує на князівський побут Київської Русі як орієнтир досліджуваної весільної концептосфери.

Література

1. Балущок В. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян / В. Балущок. – Львів ; Нью-Йорк : В-во М. П. Коць, 1998. – 216 с.
2. Бігусяк М. В. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. В. Бігусяк. – Івано-Франківськ, 1997. – 17 с.
3. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні / В. К. Борисенко. – К. : Наук. думка. – 1998. – 191 с.
4. Вовк Ф. К. Студії з української етнографії та антропології / Ф. К. Вовк. – К. : Мистецтво, 1995. – 336 с.
5. Грозовська Н. А. Термінологія весільного обряду середньонадніпряньського регіону (Київська, Полтавська, Черкаська області) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. А. Грозовська. – Запоріжжя, 1998. – 17 с.
6. Дроботенко В. Ю. Лексика сімейних обрядів у говірках Донеччини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. Ю. Дроботенко. – Донецьк, 2001. – 23 с.
7. Етимологічний словник української мови : у 7 т. Т. 1–6 / [за ред. О. С. Мельничука]. – К. : Наук. думка, 1982–2012.
8. Жирмунский В. М. Сравнительное литературоведение: Запад и Восток / В. М. Жирмунский. – Л. : Наука, 1979. – 494 с.
9. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – 4-ге вид., стер. – К. : Знання – Прес, 2006. – 591 с.
10. Лорд А. Б. Сказитель / А. Б. Лорд. – М. : Восточная литература, 1994. – 368 с.
11. Магрицька І. В. Весільна лексика українських східнослов'янських говірок : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. В. Магрицька. – Запоріжжя, 2000. – 23 с.
12. Маркевич Н. А. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян / Н. А. Маркевич // Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / [упоряд. А. П. Пономарьова та ін.]. – К. : Либідь, 1991. – С. 52–169.
13. Мифы народов мира / [гл. ред. С. А. Токарев]. – М. : Сов. энциклопедия, 1981. – Т. 1–2.
14. Назаров Н. А. Индоевропейское та ностратичное происхождения грамматических последовательностей мови українських народних балад / Н. А. Назаров // Мова та історія. – К., 2014. – Вип. 305. – С. 4–12.
15. Пахолок З. О. Категорія повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / З. О. Пахолок. – К., 2015. – 36 с.
16. Пономарьов О. П. Сім'я і родинна обрядовість / О. П. Пономарьов // Культура і побут населення України. – К. : Наук. думка, 1991. – 327 с.
17. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки / В. Я. Пропп. – Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1986. – 364 с.
18. Романюк П. Ф. Лексика некалендарных обрядов Правобережного Полесья (на материале свадебного обряда) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 / П. Ф. Романюк. – К., 1984. – 23 с.
19. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М. : Наука, 1981. – 608 с.
20. Слухай А. С. Нумерологічна символіка давньоанглійських метричних замовлянь (на матеріалі текстів *The Nine Herbs Charm* та *The Charm for Unfruitful Land*) / А. С. Слухай // Семантика мови і тексту. – 2009. – Ч. 2. – С. 317–319.
21. Слухай Н. В. Числова символіка у мові й обряді східних слов'ян / Н. В. Слухай // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. – 2001. – Вип. 4. – С. 57–68.
22. Сосенко К. Культурно-історична постать стародавніх українських свят Різдва і Щедрого Вечора / Ксенофонт Сосенко. – К. : СИНТО, 1994. – 345 с.
23. Телеуця В. В. Весільний обряд українців Придунав'я / В. В. Телеуця // Інститут культурної антропології. Фольклористичні зошити. – Вип. 11. – 2008. – С. 71–84.
24. Телеуця В. В. Народнопоетична творчість Подунав'я: проблеми регіональної специфіки / В. В. Телеуця. – Ізмаїл : СМІЛ, 2010. – Ч. 1. – 236 с.
25. Успенский Б. А. Мифологический аспект русской экспрессивной фразеологии / Б. А. Успенский // Избранные труды // Б. А. Успенский. – М., 1994. – Т. 2. – С. 53–128.
26. Хібеба Н. В. Структурно-семантична організація весільної лексики бойківських говірок : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Хібеба. – Львів, 2007. – 20 с.
27. Чайка О. І. Обрядові номінації весільного циклу в українській, англійській і португальській мовах:

семантика, структура, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.12 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / О. І. Чайка. – К., 2008. – 22 с.

28. Шевченко В. Т. Походження та семантичний розвиток української лексики, пов'язаної з весіллям: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. Т. Шевченко. – К., 1998. – 17 с.

Natalia Svyshch

FORMATION OF THE ETHNOSPECIFIC LANGUAGE OF THE UKRAINIAN WEDDING

Ukrainian traditional wedding represents the store of ancient religious and ritual views and practices. The language of the songs and rituals that belong to the wedding itself are also of high relevance for studying from either historical or cognitive point of view. This study combines them both in order to illustrate complicated processes of language and culture formation that underlies the present state of Ukrainian wedding ritual. Ethnographic research of Ukrainian XIX c. ethnographer and folklorist N. Markevych was used as a main source for the parallels with other Indo-European traditions. It was shown that there are a range of important symbols origin of which can be traced back to the common Indo-European stock of beliefs.

The Proto-Indo-European formula which includes designations of a son and a pig might be reconstructed from

the Ukrainian wedding text. Ancient cult of dog might also be reflected in the Ukrainian traditional wedding. Honey (Ukr. мед) in the wedding ritual has the same sacral meaning it have had in numerous other Indo-European traditions, where it also is regarded as a source of inspiration and sacral knowledge. It was shown that other key Indo-European concepts like fame or chastity are also embodied in the language of Ukrainian wedding.

The other layer of the imagery preserved in the language of Ukrainian wedding belongs to the survivals of the social life of Kyiv Rus. Thus, a groom is called князь (chieftain), whereas a bride is called княгиня (chieftain's wife). The helpers of the groom are called бояри (as representatives of the highest military elite of the Kyiv Rus).

Universal features of the traditional Ukrainian wedding rite are magic initiation of groom and bride, totemistic beliefs, the unknown nature of bride and the searching of her, the combination of prose and poetic components of the wedding text, the repeating of micro-rites belonging to the wedding macro-text.

Ukrainian ballads and fairy tales also contain information about archaic ritual and language elements of the wedding rite, especially the initiation rites.

Key words: *the Ukrainian language, wedding, language word picture, concept, folklore.*

Надійшла до редакції 30.10.2017 р.

Шановні літературознавці та мовознавці!

Запрошуємо Вас опублікувати свої наукові дослідження у фаховій рубриці «Філологічні науки»

«Альманаху Полтавського національного педагогічного університету „Рідний край“»

(затверджена Наказом МОН України № 1328 від 21.12.2015 р.)

Видання виходить двічі на рік – у січні та липні, ISSN 2075-1222 (Print), 2518-1424 (Online)

Рукописи раніше не друкованих наукових статей обсягом до 0,5 др. арк. надсилайте на рецензування на електронну скриньку альманаху – ridniy_kray@ukr.net – до 20 березня та до 20 вересня. Аспіранти, особи без наукового ступеня обов'язково додають до рукопису своєї розвідки відгук наукового керівника (або доктора філологічних наук), затверджений в установленому порядку.

Стаття за змістом і оформленням мусить відповідати сучасним науковим вимогам. Детальніше про особливості викладу, структурування, техніки набору тексту рукопису читайте на сайті нашого видання в розділі «Редакційна політика» – <http://pnp.u.edu.ua/ua/ridnyukrai.php>

Публікація наукових матеріалів платна (крім статей докторів наук), вартість – 40 грн. за сторінку тексту стандартного набору. Оплата здійснюється після того, як стаття успішно пройде рецензування.

Реквізити для оплати публікації наразі такі (можуть змінюватися):

Код ЄДРП	31035253
МФО	820172
Банк одержувача	Державна казначейська служба України м. Київ
№ рахунку р/р	31258270105954
Код послуги	25010100
Назва послуги	За публікацію статті в «Рідному краї»

Будемо раді співпраці!

З повагою – редакція «Рідного краю»